

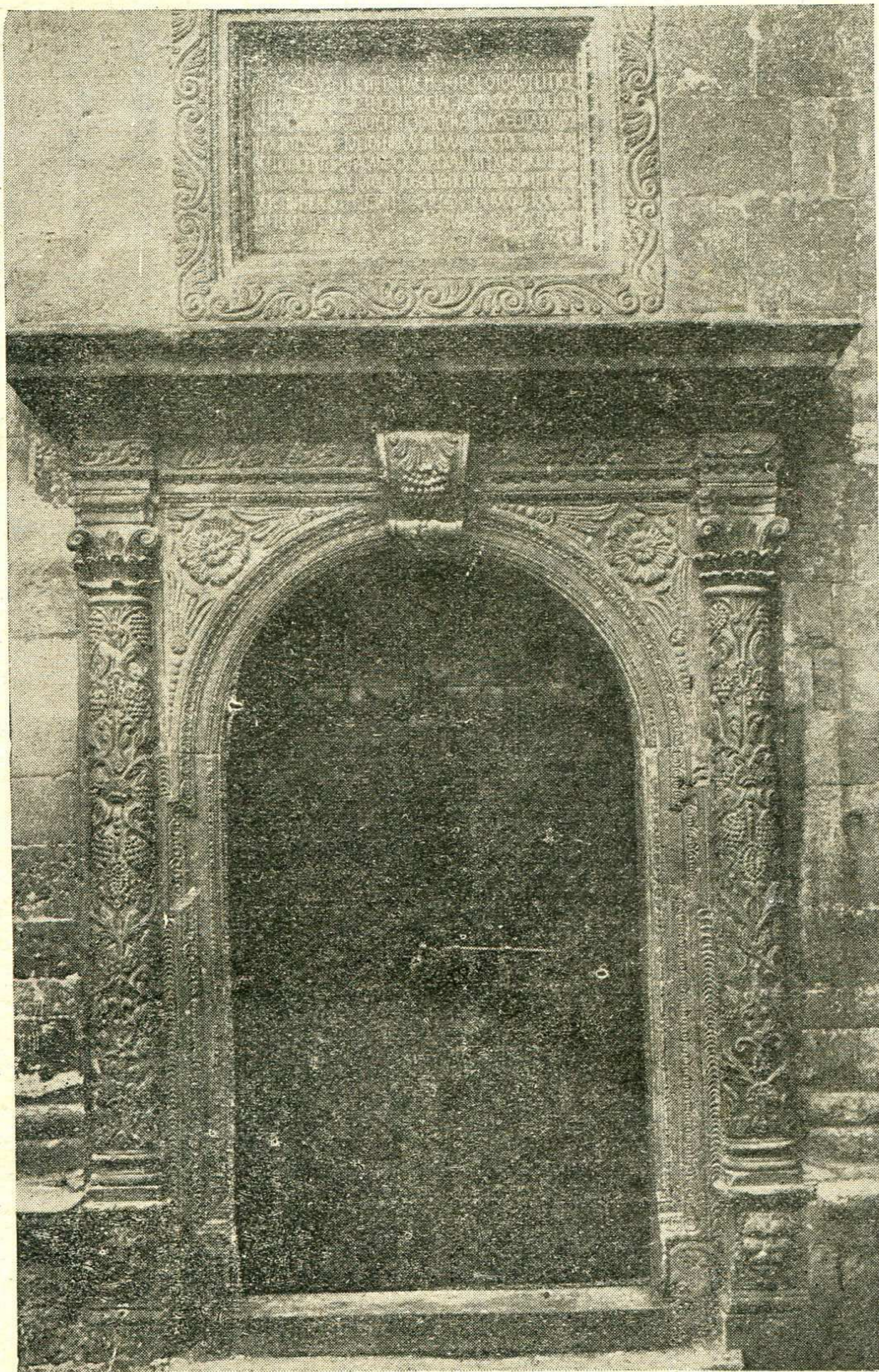
РУСЬКА ВУЛИЦЯ У ЛЬВОВІ.

Написав І. К.

Українські міщани в давнім Львові займали невеличку ділянку при Руській вулиці.

Руська вулиця згадується під сею назвою вже в XV. ст. В ті часи було тут всього 14 домів, що належали до наших міщан. В 1405 р. маємо перші імена цих міщан: Омелян, Іван, Реполуск, Гаврило, Іван кушнір, Ленова, Гриць, Зань кушнір, Петро, Кузьма, Васька, Улька, Матвій, Іван Бушкаль. Пізніше визначніші міщанські роди на Руській вулиці були Луцькі, Бабичі, Красовські в XVI ст., Білдяги, Добрянські, Стрілецькі, в XVII ст., Лясковські в XVIII ст. Між ними були також греки, як Лянгіши, Алвізи, Ізаровичі та інші.

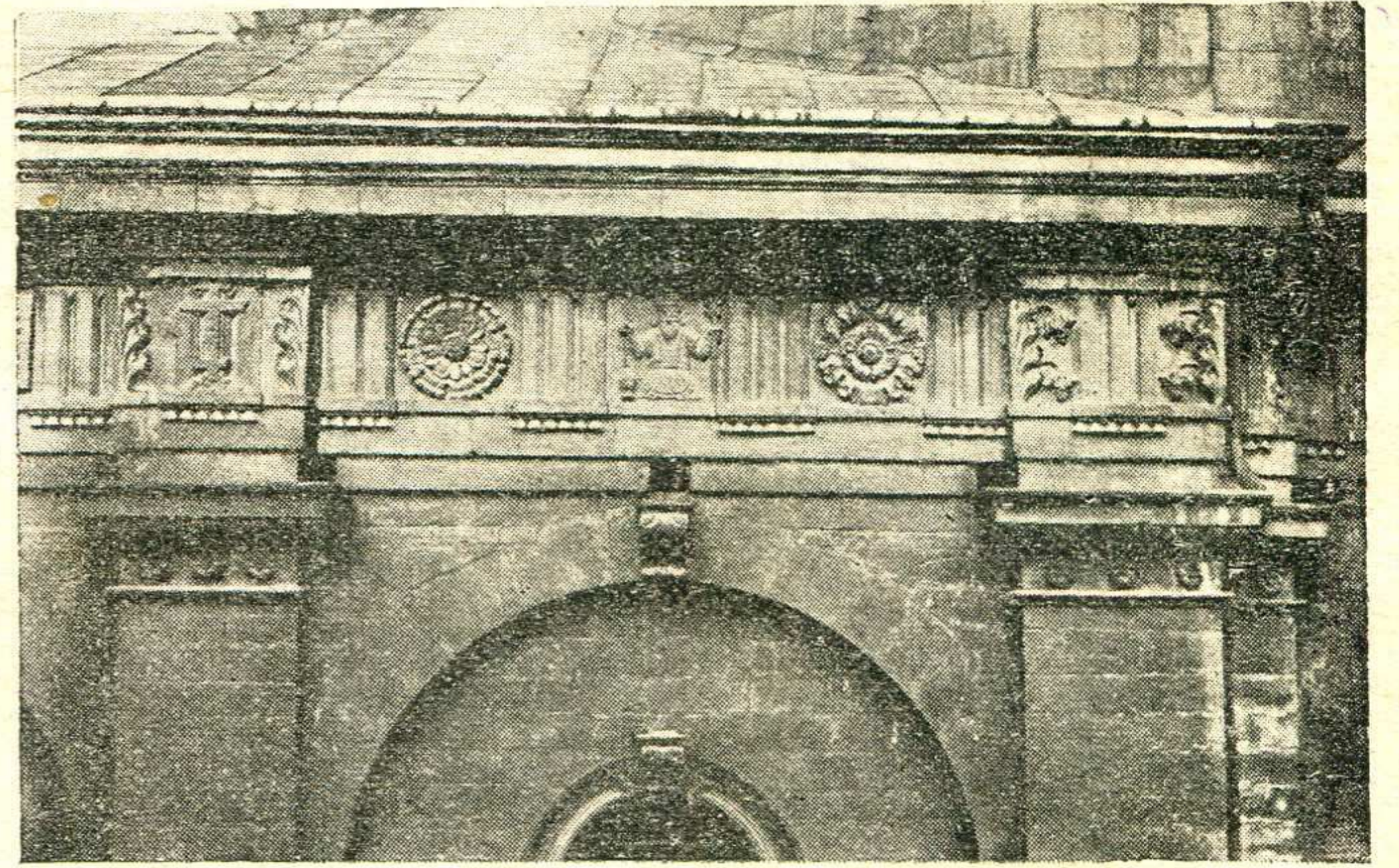
на братські цілі добровільні пожертви і в тестаментх записували більші легати. Число членів братства в 1586 р. було всього 14, потім зросло до 50. В члени вписувалися також різні визначні люди зпоза Львова, як козацькі гетьмани Ружинський,

Входова брама до Успенської церкви.

При Руській вулиці побіч церкви Успення Богородиці знаходилися будинки Ставропігії.

Церковне братство при Успенській церкві повстало в XV ст., від 1530-тих років розвивало чим раз більшу діяльність, врешті 1586 р. від антіохійського патріярха Йоакима дістало потвердження нового статуту й титул Ставропігії. До братства могли належати особи всякого стану, міщани й міщанки; вписове було 6 грошей і річна вкладка також 6 гр., але поза тим братія давала

Різьби на гзімзі Успенської церкви. Фрагмент.

Виговський, Тетеря й інші. Крім українців належали до братства й греки, між ними наймогутніший Константин Корнякт.

Константин Корнякт, грек, член Ставропігійського братства.

Протягом XVI—XVIII ст. братство забудувало цілий чотирикутник між Руською, Бляхарською і Зацерковною вулицею. З давніх будов не залишилося нічого, на їх місці повстали нові доми при кінці XIX ст. Але знаємо, що тут був головний бу-

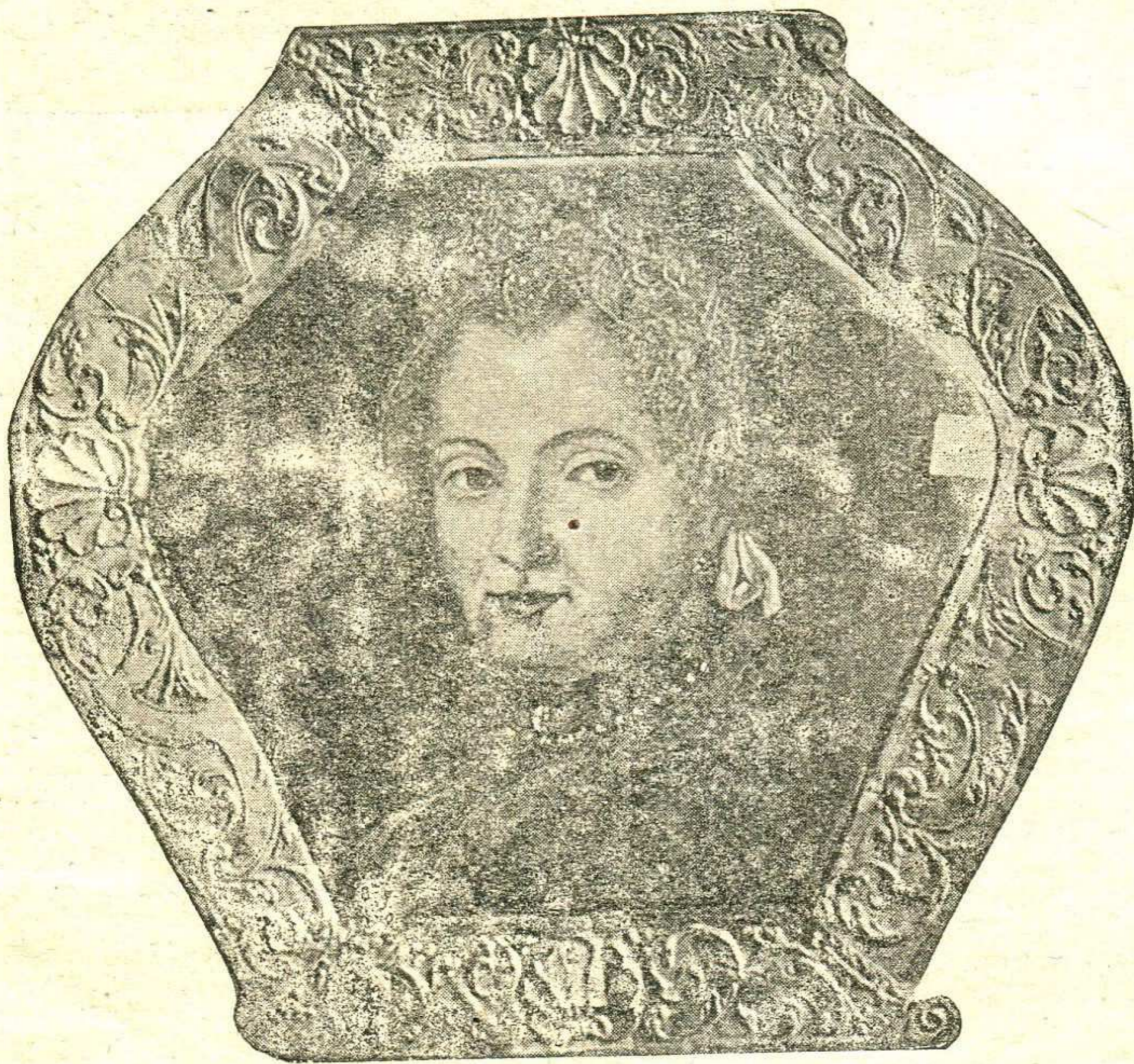
динок братства, був будинок друкарні, дві школи та інші прибудови.

В головнім будинку відбувалися сходи і наради братства. В Томину неділю (першу по Великодні) були вибори старшини братства. Уступаюча старшина складала звідомлення і віддавала ключі,

Міщанин Папара, член Старопігійського братства.

книги братства, печаті й документи. Молодші брати дякували старшим за труд, старші молодшим за поміч і довіря. Перед самим вибором співали „Царю небесний“ або „Подаждь утішеніє“. Вибір переводили через аклямацію, або більшістю го-

Незвісна жінка, похоронена під волоською церквою.

лосів, через віддавання „крисок“. По виборі співали „Достойно есть“ або „Світися“; деколи ще браття йшли до церкви і священник правив ектенію і благословив братство. Вибирано чотирьох старших братів і чотирьох столових. Братам розділювано різні обовязки, як управа церковною скарбницею, нагляд над церквою, школою, шпиталем, друкарнею тощо. Брати сходилися на нараду щонеділі по утрени, або коли їх скликали старші бра-

ти; на раду запрошувано через обіслання братської „ціхи“, тобто знамени; розносив її дзвонар. Брат, що не явився на заклик, за кару мусів сидіти у вежі під церквою та платив віск на церковні потреби.

При святочних нагодах братство улажувало у своїм домі бенкети. Празник Успення, Великдень, Різдво, приїзд єпископа, митрополита, патріярха, поява у братстві визначних світських людей давали нагоду до „учти“. Браття приймали гостей у себе, в братстві, або посилали їм дари до дому. На бенкеті подавали горілку всякого роду, звичайну „аквавіту“ або наливку, нпр. цинамонову; закуски, як паштет, кавяр; мясо, як телятину, гуси з ріжними приправами, салатою, квашеною капустою; в пісні дні рибу — щупака, визину (осетрину), дунайські коропа; до того білий хліб, тіста, колачі й струцлі з цукром, яйцями, родзинками, цикатою, шафранами, солодоші, як мід, імбір або цитрини в цукрі, канарійський цукор, фіги, грушки; врешті вино угорське, малмазію, петерцимент тощо.

Від 1616 р. при Ставропігії була д р у к а р н я;

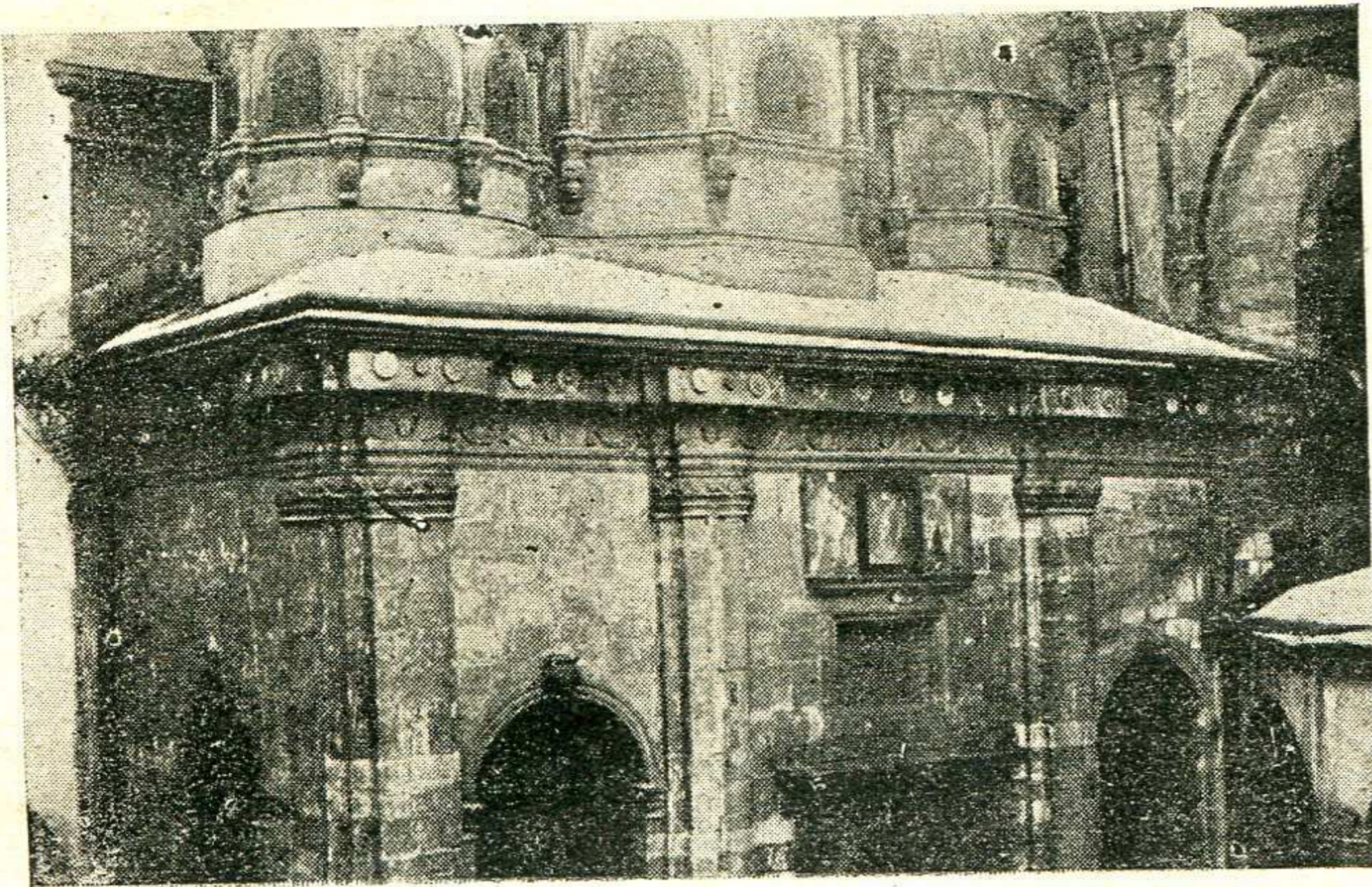
Варвара Лянгішвіна, львівська міщанка (ум. 1635 р.).

вона поміщувалася в різних місцях, між іншим у неіснуючій тепер домі при Зацерковній вулиці, проти костела Домініканів. У друкарні працювали як друкарі зразу монахи, потім світські, з них відомі більше Сльозка, Скульський, Дмитро Кульчицький, Ставницький та інші. Ставропігія надрукувала за час 1585—1722 р. коло 160.000 примірників різних книг, в тому числі 120.000 богослужбних книг, решта граматики, букварі й інші.

Серед домів братства були також шкільні будинки. Були тут дві школи, одна „мала шкілька“, деревляна, обліплена глиною, друга більша, мурована. Обі були криті гонтою, з сильними дверми, які замикано на колодку, при вікнах були віконниці і з даху йшли ринви, якими вода сходила до мурованого „ринштоку“. Під школами були великі пивниці, в яких переховувано овочі, вино,

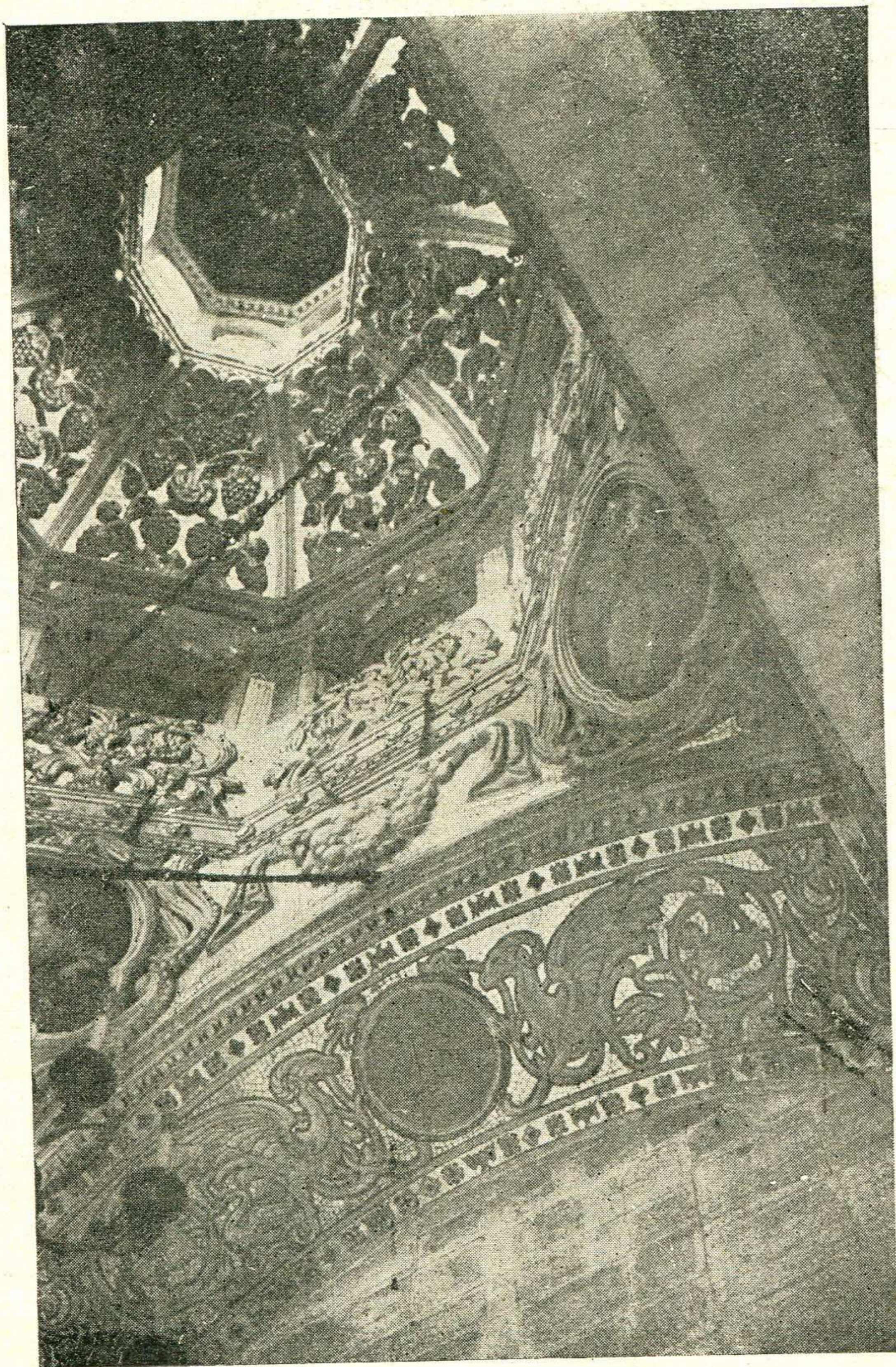

тощо, та також винаймали їх підчас ярмарків купцям на товари. Школи були обведені парканом, — братство пильнувало, щоби тут було чисто, й не раз вивозило звідси гній і сміття. Про внутрішнє

Трьохсвятительська Каплиця при Успенській церкві. З подвіря. (Всі знімки з Руської вулиці світлив Янушевич.)

уладження школи знаємо небагато. Були тут кахлеві печі, лавки й столи, на стінах ікони; лавки

Частина фресків у Трьохсвятительській Каплиці при Успенській церкві.

братство не раз дає нові, видно вони скоро зуживалися. При школі була кухня, в якій варили стра-

ву бурсакам. Братська школа зразу мала ширшу програму, братство мало намір перетворити її на академію; але цієї цілі не досягнуто і школа пізніше підупала. Шкільна наука була тоді дворазова, рано й по обіді. Ранком приходили до школи дижурні, що мали замести школу і запалити в печах, а потім сидіти при дверях і пильнувати порядку. Учеників було небагато й тому не було поділу на класи, в одній кімнаті сиділи і малі діти і старші „виростки“. Ліпші ученики мали право сидіти в перших лавках, слабші сиділи далше. Читання учено з богослужбних книг, особливо Часослова

Загадочний напис на надвірній стіні кам'яниці при вул. Руській ч. 8.

і Псалтирі, далше вчили також латинської і грецької мови. Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний частину свого майна призначив на постійний фонд на утримання учителя грецької мови. На чолі школи стояв ректор, при ньому були 2—3 учителі; початків грамоти не раз учив дяк.

Школа була рівночасно бурсою, жили в ній бідні студенти під проводом інструкторів, „педагогів“. Братство давало їм харч: у звичайні дні борщ, кашу, горох мащений солониною, хліб; у великі свята, празник Успення, „Петрові запусти“ бурсаки діставали також мясо і пиво. Харч був скупий, тому хлопці ходили по міщанських домах випрошувати собі страву, за те співали міщанам побожні пісні або читали святе письмо. На таких „павпрів“ або „мендиків“ з братської школи не раз напали польські студенти; так нпр. 1592 р. ректор польської школи Криштоф зі своїми учениками побив їх тяжко на Вірменській вулиці, що аж дійшло до суду. Підчас деяких свят студенти давали вистави. На Різдво ходили з вертепом і колядували міщанам; на Великдень давали драматичні вистави т. зв. діяльогі, — до того перебиралися як актори й будували сцену.

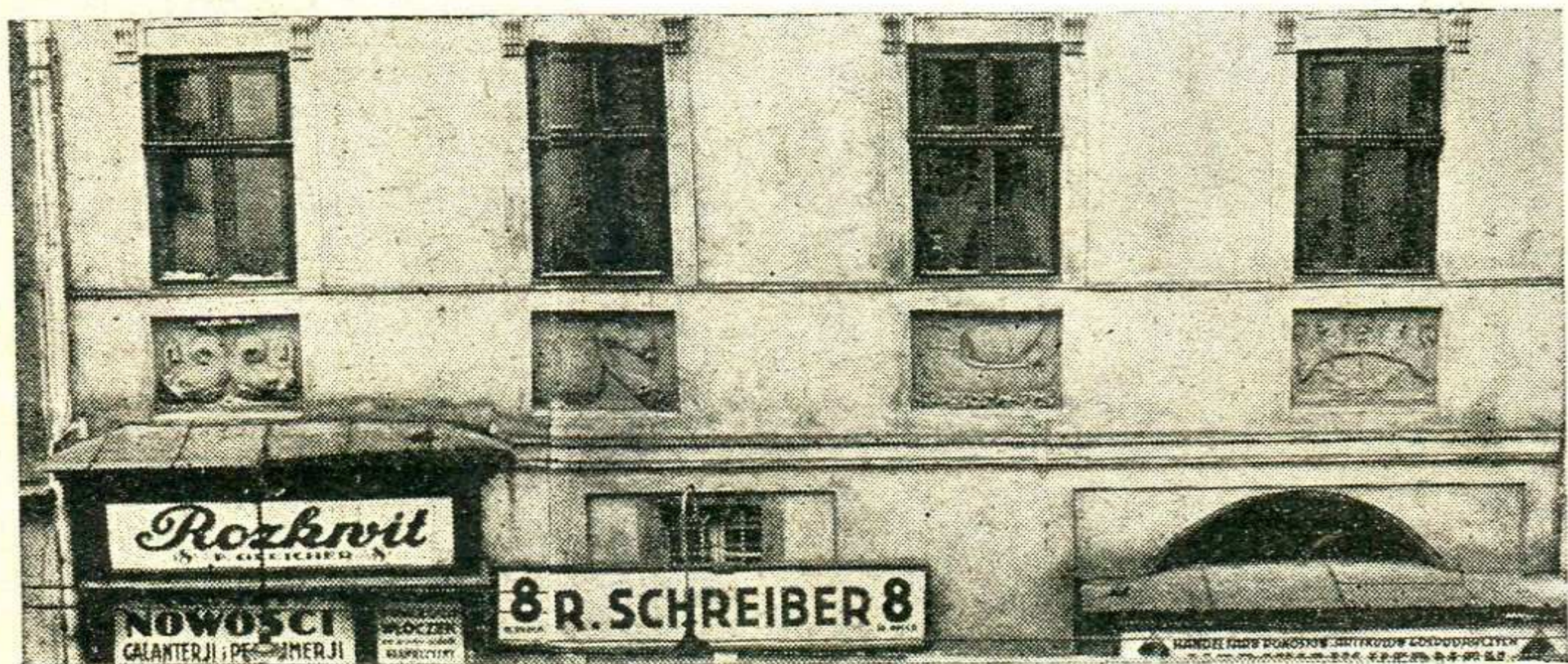
Ставропігія в новіших часах заснувала музей, який розвинувся завдяки заходам колишнього сеніора історика Ісидора Шараневича. Братство мало колись багату бібліотеку; вже

в XVII ст. було у ній коло 300 книг; частина бібліотеки лишилася при музею.

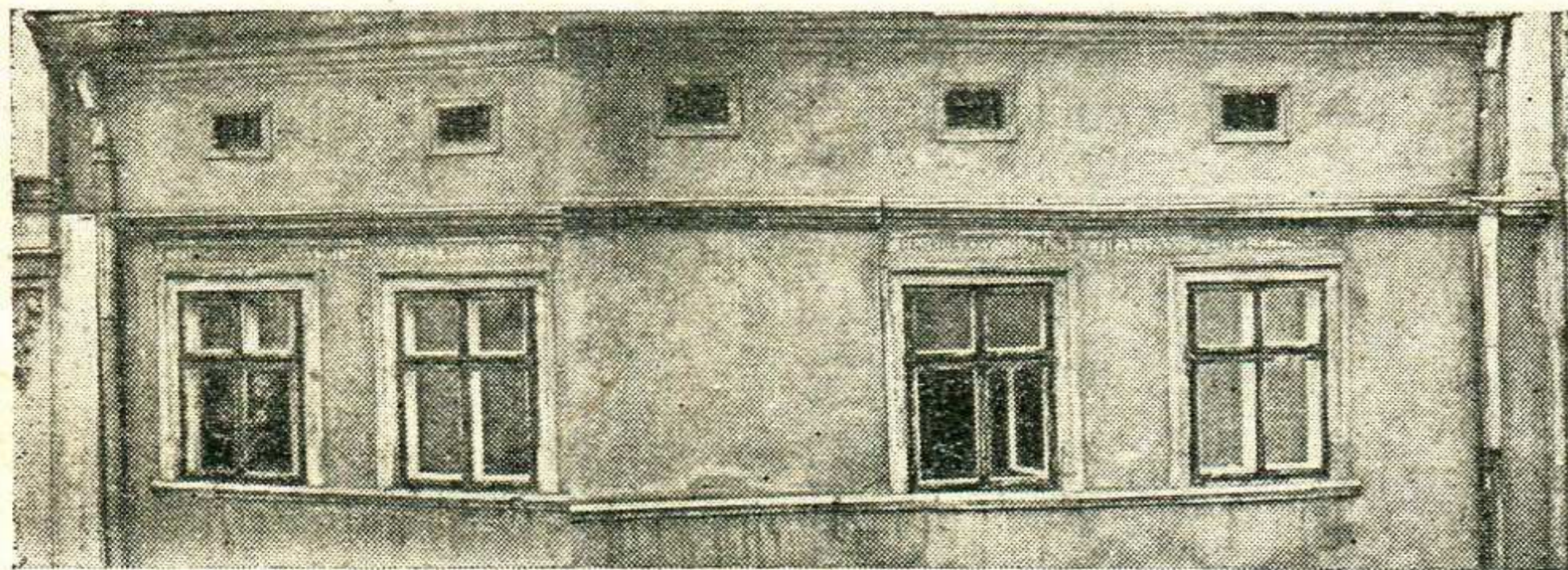
В листопаді 1918 р. в салі засідань Ставропігії відбувалися засідання Української Національної Ради, що перетворилася в парламент Західної Української Республіки. В 1919—1920 р. були тут бюро Українського Горожанського Комітету.

Руська вулиця була свідком і тріумфів і недолі нашого міщанства. В 1539 р. святковано тут оновлення львівського владитства; наші міщани кільканацять літ вели заходи, щоби добути собі єпископа і врешті по довгих заходах і коштах добились свого. Першим єпископом став Макарій Тучапський, львівський міщанин і діяльний член братства. В 1584 р. в сам день Різдва, 3. січня, на Успенську церкву напав латинський архієпископ Соліковський, вигнав із церкви вірних, що тут зі-

Різьби в пісковнику під вікнами першого поверху походять з 18. ст. Преставляють символічно торгівлю. Кам'яниця ч. 8.

бралися, зневажив священника і врешті запечатав церкву, — таким способом хотів присилувати братство, щоби згодилося святкувати свіжо заведений григоріянський календар. По довгим процесі наші міщани змогли оборонитися і церкву відкрито. В 1586 р. відвідав братство єрусалимський патріярх Єремія, надав йому нові права. Тоді почався живий рух у братстві, зреорганізовано школу, друкарня почала широке видавництво; але серед братчиків почалися також спори на релігійнім тлі, деякі браття перейнялися лютеранством, — єпископ Гедеон Балабан, відомий з нагальної вдачі, деяких з них навіть викляв з церкви. В 1594—1595 р. братство мусіло звести процес з магістра-

На кам'яниці ч. 8 над вікнами другого поверху написи. Над вікнами з ліва: *Benedicamus patrem et filium cum sancto spiritu Amen*(:). Над вікнами зправа: *Delectare in Domino et ipse dabit petitione cordis tui*.

том за право дзвонення; до церкви впали п'яні магістратські слуги, тягнули священника за бороду і викрикували: „Попе-хлопе, розкаже тобі бурмістр, щоби ти не важився дзвонити, віра ваша нечиста!“... Братство мусіло йти перед суд і процес виграно. Магістрат безнастанно звертався проти міщан з Руської вулиці і накладав на них що-

раз нові заборони. Братство боронилося. Дня 27. серпня 1599 р. в домі Ставропігії відбулися збори делегатів усіх львівських братств і на них порішено наложити податок на всіх міщан-українців і розпочати процес з містом, щоби добути собі рівноправність з іншими горожанами. Всі делегати зобов'язалися „у всьому одностайно, вірно і невідступно до скінчення справи стояти, не щадячи маєтностей, часу і самих себе; а якби котрий мав відступити, таким мають погорджувати, як проклятим і вважати його відступником та шкідником церкви і всеї громади“. Процес, який братство розпочало перед королівським судом, вівся з перервами сто сорок років! Аж 1745 р. українців допущено до всіх міських урядів, ремесел і цехів.

Але в тім-же часі Руська вулиця почала діставатися під вплив жидів. В 1738 р. король вперше дозволив жидам вести торгівлю на Руській вулиці. З кожним роком жиди скріплювалися тут, врешті значна частина українських домів перейшла в їх руки.

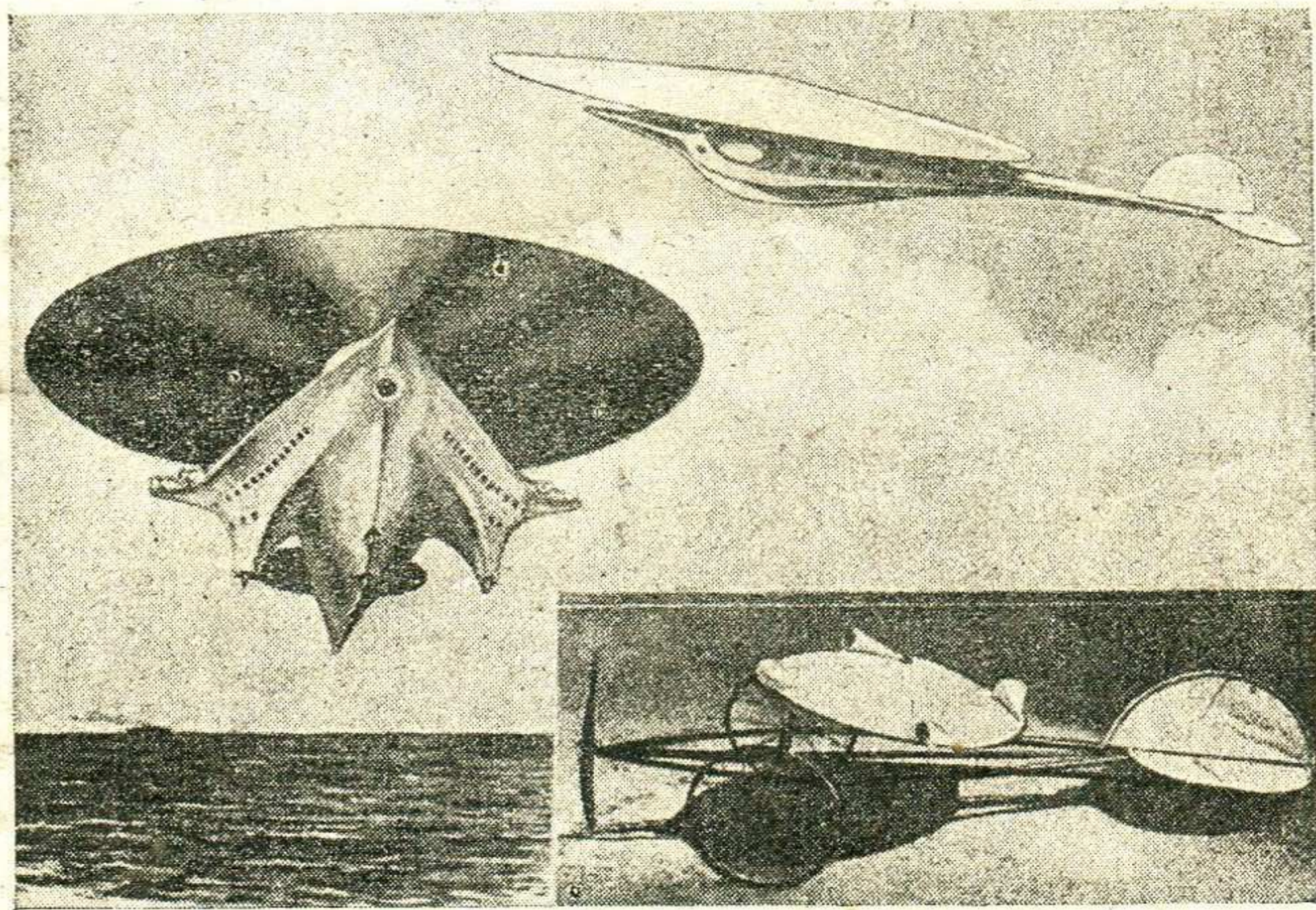
УВАГА: До історії старого Львова були вже друковані статті в нашому журналі: М. Голубця, Пожежа Львова в 1527 р. (ч. 3, 1927. Стор. 78 і наст.); Ів. Брика, Гаївки у Львові (ч. 8. 1928 р. Стор. 237 і наст.); І. К., Проходи по старім Львові (ч. 38. 1930 р. Стор. 41 і наст.); І. К., Високий Замок (ч. 39, 1930, стор. 65 наст.); І. К., Львівський Ринок (ч. 40, 1931, стор. 104 наст.); і ч. 41., стор. 131 наст.).

МОДЕЛЬ НОВОГО ЛІТАКА.

ГУІДО ФАЛЕЙ

зробив модель нового літака, який на думку винахідника повинен викликати переворот у повітреплавстві.

Як вказує долучений рисунок, літак цікавий тим, що замість крил має округлу площу, яка обертається дуже скоро довкола осі. Вона має подвійне завдання: площі до несення і лег-

копаду в разі випадку. Мотори є поміщені по середині кадовба (в середній його частині), кабіни для пасажирів і приміщення для обслуги в бічних відділах кадовба. Літак можна уживати на землі і на воді.

Наш рисунок представляє майбутній літак у леті зпереду і збоку; вдолині на право модель винахідника. Про вартість винаходу та про його майбутнє сьогодні годі щонебудь сказати. Модель має на округлій носній площі уміщені трубки, які помагають вітрови її обертати.